

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Prispevek podjetij socialnega gospodarstva k bolj povezani in demokratični Evropi**(raziskovalno mnenje na zaprosilo romunskega predsedstva)**

(2019/C 240/05)

Poročevalec: **Alain COHEUR**

Zaprosilo	dopis z dne 20.9.2018
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	2.4.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	15.5.2019
Plenarno zasedanje št.	543
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	118/1/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Podjetja socialnega gospodarstva, ki delujejo v zelo različnih sektorjih, prinašajo številne odgovore, kako se razvijati v družbo, ki bo bolj povezana in bo namenjala več pozornosti splošnemu interesu. Socialno gospodarstvo je ključno gonilo gospodarskega in socialnega razvoja Evrope, tvori ga 2,8 milijona podjetij, nudi 13,6 milijonov zaposlitev, ustvari pa 8 % celotnega BDP EU. Podjetja socialnega gospodarstva imajo ključno vlogo pri ustvarjanju in ohranjanju kakovostnih delovnih mest ter uspešnosti evropskega stebra socialnih pravic in agende za trajnostni razvoj do leta 2030.

1.2 Trenutno je stanje socialnega gospodarstva v Evropi neenakomerno. V nekaterih državah članicah zgodovinski dejavniki in sedanje nacionalne politike podpirajo razvoj tega sektorja, v drugih pa se ta razvoj zavira. Te okoliščine in nezadostna finančna sredstva preprečujejo, da bi potencial socialnega gospodarstva izkoristili za oživitev gospodarstva in krepitev dinamike podjetij, blaženje socialnih napetosti zaradi vse večjih neenakosti in revščine, zmanjšanje brezposelnosti v nekaterih regijah ter boj proti negotovim delovnim razmeram, kar so dejavniki, ki prispevajo k vzponu populizma.

1.3 EESO poziva države članice in Evropsko komisijo, naj priznajo prispevek podjetij socialnega gospodarstva k razvoju aktivnega državljanstva, skupnemu dobremu, širjenju evropskega socialnega modela in oblikovanju evropske identitete. Takšno priznanje ima smisel le, če se ga dopolni z dodelitvijo ustreznih sredstev in če se spodbuja k širjenju in promociji uporabe inovacij in znanja.

1.4 EESO ugotavlja, da v izobraževalnih programih ter shemah za pomoč pri ustanavljanju in razvoju podjetij skoraj ni zgledov podjetij socialnega gospodarstva. Vprašanje usposabljanja in izobraževanja na področju socialnega gospodarstva bi bilo treba vključiti v programe izobraževalnih sistemov, ki omogočajo dostop do znanja in podjetniškega inovativnega duha. Zato bi bilo treba spodbujati dostop podjetij socialnega gospodarstva do programa Erasmus+.

1.5 EESO opozarja, da je treba podjetja socialnega gospodarstva nujno spodbujati z ambicioznimi in horizontalnimi javnimi politikami ter z evropskim akcijskim načrtom za socialno gospodarstvo.

1.6 Kot že v prejšnjih mnenjih, poziva institucije EU in države članice, naj zagotovijo posebno podporo za socialne inovacije, ki bo vključevala priznavanje in politično podporo podjetjem socialnega gospodarstva in civilni družbi kot ključnemu družbenemu akterju ter zagotavljanje ugodnega okolja.

1.7 EESO poziva Evropsko komisijo, naj pojasni koncept socialnega gospodarstva na podlagi njegovih sedanjih različnih oblik.

1.8 EESO opozarja Komisijo, države članice in Eurostat, da je treba izvajati predloge iz priročnika o satelitskih računih, da se vzpostavi statistični register podjetij socialnega gospodarstva.

1.9 EESO opozarja, da je treba opraviti več raziskav o obsegu in mehanizmih, s katerimi podjetja socialnega gospodarstva prispevajo h krepitvi socialne kohezije in demokracije ter k oživitvi gospodarstva. S tem bi se zmanjšale razlike med novimi in preostalimi državami članicami EU.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Za podjetja socialnega gospodarstva je značilno, da služijo splošnemu interesu ali interesu skupnosti in ne stremijo k čim večjemu dobičku. Imajo jasen družbeni cilj: izboljšati blaginjo posameznikov in skupnosti z zmanjšanjem neenakosti in povečanjem socialne kohezije. Poleg tega prispevajo k ustvarjanju kakovostnih delovnih mest v družbeno odgovornih podjetjih.

2.2 Socialno gospodarstvo je oblika organizacije človeških dejavnosti, ki temelji na skupni lastnini, solidarnosti in participativni demokraciji, se opira na gospodarsko učinkovitost svojih sredstev in zagotavlja proizvodnjo, distribucijo, izmenjavo ter potrošnjo blaga in storitev. Poleg tega prispeva k aktivnemu državljanstvu ter krepi osebno in skupno blaginjo. Socialno gospodarstvo je dejavno na vseh področjih: gospodarskem, socialnem, družbenem in okoljskem.

2.3 Ugotavljamo, da številni elementi postopoma spodkopavajo temelje naših družb, ki temeljijo na demokraciji in socialni koheziji: zmanjšanje javnih izdatkov in zaščitnih mrež, ki jih ti ponujajo, logika kratkoročnega dobička in donosnosti finančnih in špekulativnih trgov, naraščanje populizma in vse večje neenakosti.

2.4 Da bi se lahko soočila z vse večjimi družbenimi spremembami in negotovostmi, hkrati pa si še naprej prizadevala za uresničevanje ciljev na področju gospodarskega razvoja, mora EU spodbujati razvoj demokratične in povezane družbe, ki se bo gospodarsko in socialno razvijala ter se borila proti diskriminaciji in socialni izključenosti. EU lahko uresniči svoje cilje in hkrati brani svoje skupne vrednote z ambicioznim izvajanjem evropskega stebra socialnih pravic in uresničevanjem ciljev trajnostnega razvoja.

3. Socialna kohezija in civilna družba

3.1 Svet Evrope je socialno kohezijo opredelil kot sposobnost družbe, da zagotovi blaginjo vseh svojih članov, tako da zmanjša razlike in prepreči marginalizacijo. Po mnenju Evropske komisije je cilj ekonomske, socialne in teritorialne kohezijske politike zmanjšati razlike v bogastvu in razvoju regij EU. Zaradi ogroženosti „socialne kohezije“ se krepi nezadovoljstvo, naraščajo nacionalistične težnje in širijo nedemokratične teorije. Demokracija in socialna kohezija ter svobodna in neodvisna organizacija civilne družbe so del evropskega projekta, čeprav se danes o njih lahko razpravlja. Socialno gospodarstvo je s svojimi družbeni cilji, oziroma cilji, ki imajo družbene učinke, primerno za doseganje kohezijskih in razvojnih ciljev, hkrati pa podpira demokratični model.

3.2 Iz zgodovinskih razlogov in razlogov, ki se nanašajo na kontekst, se opredelitve civilne družbe od države do države članice lahko zelo razlikujejo. Njena struktura je odvisna od kulturnih in političnih tradicij. Nekatere organizacije civilne družbe (sindikati, združenja, človekoljubne organizacije itd.) so dolgotrajne, druge pa se razvijajo sproti. Podjetja socialnega gospodarstva lahko štejejo za sestavni del civilne družbe, saj spodbujajo gospodarstvo, ki ne temelji na kapitalu, temveč na ljudeh.

3.3 Civilna družba je neke vrste inkubator za razvoj podjetij socialnega gospodarstva in posledično pospešuje kohezijo. Civilna družba lahko z ustanavljanjem podjetij socialnega gospodarstva nekaterim manjšinam omogoči, da se izrazijo ali razvijajo manj donosne dejavnosti, ki bi jih tradicionalna podjetja lahko zanemarila. V času ksenofobnih gibanj ali nazadovanja demokracije lahko podjetja socialnega gospodarstva prispevajo k večji demokratičnosti in koheziji (člen 2 Pogodbe), na primer na področju vključevanja migrantov ⁽¹⁾.

3.4 Šolski in univerzitetni izobraževalni programi ter programi za razvoj podjetništva pogosto ne obravnavajo socialnega gospodarstva, njegovega prispevka in njegove dodane vrednosti za družbo. Države članice, kot tudi organi EU, bi zato morali omogočiti dostop do izobraževanja o socialnem gospodarstvu, ne zato, da bi ga vsiljevali, temveč da bi dali državljanom na voljo orodja, ki jih potrebujejo, da bi ga privzeli.

4. Socialno gospodarstvo – drugačen gospodarski model

4.1 Podjetja socialnega gospodarstva, ki izhajajo iz organiziranja državljanov v želji, da bi izpolnili svoje ekonomske, socialne, pa tudi kulturne potrebe v času družbenih pretresov, so bila najprej opredeljena s statuti, temeljnimi pogodbami med sodelujočimi stranmi, v katerih te prosto določajo notranja pravila svojega delovanja. Tako so nastale družbe za vzajemno zavarovanje, zadrage in združenja, pozneje pa še fundacije. Pri ustanavljanju podjetij socialnega gospodarstva se še danes najpogosteje uporabljajo te pravne oblike ⁽²⁾.

⁽¹⁾ UL C 283, 10.8.2018, str. 1.

⁽²⁾ Študija EESO iz leta 2017 z naslovom „Évolutions récentes de l'économie sociale dans l'Union européenne“ (Najnovejši razvoj socialnega gospodarstva v Evropski uniji).

4.2 Z družbenim razvojem so nastale tudi druge vrste struktur: podjetja za vključevanje preko dela (npr. belgijski WISE), ki delujejo na področju družbenega in poklicnega vključevanja ter invalidov, ali podjetja s socialnimi cilji, kot so zbiranje in recikliranje, oskrba ljudi, varstvo okolja itd.

4.3 Evropska komisija v različnih besedilih (pobudah, uredbah ⁽³⁾) podpira spodbude za razvoj socialnih podjetij, ki so večinoma podjetja s področja socialnega gospodarstva. Danes poteka razprava o dejanskem povezovanju socialnega podjetništva, ki nima enotne opredelitve.

4.4 EESO že dolgo poziva k akcijskemu načrtu za podjetja socialnega gospodarstva, da se zagotovita razvoj in rast ter v celoti izkoristi potencial tega sektorja v Evropi. Za EESO so podjetja socialnega gospodarstva del normalnega gospodarstva in niso v nasprotju z drugimi poslovnimi modeli. Vendar večina obstoječih podpornih in razvojnih programov ter programov za zagon podjetij ter drugi potrebni pogoji, kot so zakonodaja in finančni instrumenti, pogosto ne podpirajo podjetij socialnega gospodarstva, zlasti zato, ker so zasnovani za standardne, bolj tradicionalne podjetniške modele in logike. Podjetja socialnega gospodarstva je treba tudi v celoti priznati in vključiti v socialni dialog.

5. Priskevek sodelovanja in socialnega gospodarstva k uresničevanju ciljev socialne kohezije in demokracije

5.1 Demokracija je v središču opredelitve socialnega gospodarstva in načina delovanja njegovih podjetij. „Notranja“ demokracija upošteva načelo „ena oseba, en glas“ v organih odločanja in pomeni sodelovanje različnih kategorij akterjev pri upravljanju podjetja, kot so delavci, uporabniki ali upravičenci.

Vendar pa vloga podjetij socialnega gospodarstva pri demokratizaciji gospodarstva presega njihove notranje načine upravljanja, saj obstaja demokratična razsežnost, ki državljanom omogoča sodelovanje pri skupnih dejavnostih in v družbenih razpravah. Zato se je mogoče od podjetij socialnega gospodarstva veliko naučiti o participativni demokraciji.

5.2 Podjetja socialnega gospodarstva svojo demokratično funkcijo opravljajo na različnih ravneh: s ponudbo svojega blaga in storitev, alternativami, ki jih predlagajo, izpolnjevanjem nezadovoljenih potreb, soustvarjanjem prostora za izražanje mnenj in razprave, lobiranjem in ozaveščanjem itd. Poleg tega ponujajo poslovni model, ki bolj spoštuje socialne odnose in delovne pogoje zaposlenih.

5.3 V zvezi z vlogo socialnega gospodarstva pri krepitevi kohezije se najpogosteje omenjajo njegove zmožnosti za obnovo, pomoč skupinam v stiski ter delovanje na področjih socialnega in zdravstvenega varstva. Tendence, da socialno gospodarstvo povezujemo z obnovitveno funkcijo, je neizpodbitna in neločljivo povezana z dejavnostjo združenj. Vendar je pomembno tudi, da se kohezija in demokracija obravnavata z vidika politik in postopkov, ki jih izvajajo podjetja socialnega gospodarstva za merjenje svojega socialnega učinka.

6. Socialna in teritorialna kohezija – utrjevanje povezanega evropskega prostora s socialnim gospodarstvom

6.1 Globalizacija, oblikovanje evropskega enotnega trga ter velike industrijske revolucije so privedli do korenitih sprememb na lokalni ravni. Nekatere regije so bile oziroma so še vedno prizadete, zlasti zaradi propadanja industrije in brezposelnosti.

6.2 Gospodarstva novih držav članic so prestala dolg in včasih težaven prehod s komunističnih sistemov planskega gospodarstva v regulirana tržna gospodarstva. Institucionalne in politične spremembe so vplivale na njihove družbe in gospodarstva, kakor tudi na migracijske tokove. Te spremembe so vplivale tudi na MSP, zlasti na zadrage v posameznih državah, ki so jih več desetletij izkoriščali, celo med prehodom na tržni sistem. Razvoj socialnega gospodarstva v teh državah bi lahko prispeval k uresnitvi cilja EU, da se utrdi povezan evropski prostor, v katerem se bodo zmanjšale in odpravile socialne ter gospodarske razlike med EU-15 in 12 novimi državami članicami iz vzhodne in južne Evrope.

⁽³⁾ Uredba (EU) št. 1296/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o Programu Evropske unije za zaposlovanje in socialne inovacije („EaSI“) in spremembi Sklepa št. 283/2010/EU o ustanovitvi Evropskega mikrofinančnega instrumenta Progress za zaposlovanje in socialno vključenost (UL L 347, 20.12.2013, str. 238).

6.3 V številnih državah v tej regiji je socialno gospodarstvo vedno bolj izgubljalo ugled. Vendar pa sektor ni povsem propadel. Družbe za vzajemno zavarovanje, združenja in fundacije, ki so za pol stoletja skoraj popolnoma izginile, so bile ponovno odkrite in se skupaj z razvojem civilne družbe, socialnih gibanj in sindikatov v teh državah postopno širijo. Razvoj tega „tretjega stebra“ v novih državah članicah je treba obravnavati kot del njihove uspešne vključitve v evropski socialni model.

6.4 Z izobraževalnimi in obveščevalnimi kampanjami o zgodovini, tradicijah in nacionalnih koreninah socialnega gospodarstva ter zadružnih gibanj bi morali odpraviti negativno podobo, povezano s prisilnimi zadrugami komunističnih sistemov, in nove oblike socialnih podjetij povezati s tradicijami socialnega gospodarstva.

6.5 Istočasno pa so si izvoljeni predstavniki, podjetniki in prebivalci držav z močno tradicijo socialnega gospodarstva prizadevali, da bi na svojih območjih spodbudili nov zagon ter odpravili gospodarska in družbena neravnovesja, s katerimi se soočajo. Številne lokalne politike se ponovno osredotočajo na tradicionalne ali nove oblike socialnega gospodarstva, ki so prispevale h koheziji in demokratičnemu življenju.

7. Podjetja socialnega gospodarstva so nosilci družbenih in ekonomskih inovacij

7.1 EESO je v svojih prejšnjih mnenjih že obravnaval inovacije, ki jih je pogosto opredelil kot socialne ali družbene inovacije, saj niso le ugodne za družbo, temveč krepijo tudi njeno sposobnost delovanja. Temelj socialnih inovacij je etično, ideološko ali splošno stališče, ki se kaže v vlogi civilne družbe pri oblikovanju sistemov socialnega varstva. Podjetja socialnega gospodarstva so nosilci socialnih inovacij, saj so osredotočena na specifične skupine uporabnikov, neizpolnjene potrebe družbe ali zapolnjevanje vrzeli.

7.2 Pojavljajo se številni novi poslovni modeli, ki spreminjajo odnose med proizvajalci, distributerji in potrošniki (kot so funkcionalno gospodarstvo, ekonomija delitve in odgovorno financiranje). Podjetja socialnega gospodarstva niso nova, vendar spadajo med alternativne gospodarske modele, ker vsa skušajo obravnavati druge ključne izzive, s katerimi se soočajo ljudje in planet in ki so bistveni za trajnostni razvoj, kot so socialna pravičnost, participativno upravljanje ter ohranjanje virov in naravnega kapitala. Evropska unija lahko prevzame vodilno vlogo pri inovativnih ekonomskih modelih, ki neločljivo povezujejo pojme gospodarske blaginje, kakovostne socialne zaščite in okoljske trajnosti ter opredeljujejo „evropsko blagovno znamko“. EU se mora zato tega vprašanja lotiti ambiciozno.

7.3 Belgijska zadruga SMART svojim samozaposlenim članom omogoča, da svojo gospodarsko dejavnost razvijajo v varnem okviru. SMART je danes prisotna v devetih evropskih državah in ima skupaj 1 20000 članov.

7.4 V Španiji je zadružna skupina Mondragon že 70 let pomemben del gospodarskega in socialnega razvoja v Baskiji. Mondragon Corporation zaposluje danes več kot 90000 ljudi.

7.5 Francoske zadruge v javnem interesu v veliki meri podpirajo skupine v stiski in jim pomagajo pri ponovnem vključevanju. Postale so akterji teritorialnega razvoja in vodijo projekte lokalnega razvoja.

7.6 Vse več strokovnjakov in raziskovalcev na digitalnem področju deluje v obliki zadrug ali podjetij, ki veljajo za „skupne nematerialne dobrine“.

7.7 Zadruge delujejo tudi na področjih pravične trgovine, proizvodnje in distribucije kmetijskih proizvodov iz ekološkega ali „razumnega“ kmetijstva. V sektorjih, povezanih z okoljem, so pobude podjetij socialnega gospodarstva vse številnejše.

7.8 Podjetja socialnega gospodarstva niso le mala podjetja. Nekatera od teh podjetij na področju bančništva in zavarovalništva (npr. Crédit coopératif v Franciji in Groupe P&V v Belgiji) imajo vodilno vlogo na svojih nacionalnih trgih. Nekatere potrošniške in distribucijske zadruge imajo pomemben položaj pri lokalnem trgovanju v Evropi.

V Bruslju, 15. maja 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER